

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

Порядок створення та використання регіональних і місцевих матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій
(назва теми)

слухача групи № _____
Юсупова Валерія Рашидовича

(підпис слухача)

Керівник
роботи: _____
(посада, вчений ступень (звання), прізвище, ініціали)

До захисту: _____
(допущено, не допущено)

(підпис керівника робіт)

КИЇВ 2018

Зміст

№	Назва документу	Сторінка
1.	Титульний лист	1
2.	Зміст	2
3.	Вступ	3
4.	Основна частина	
4.1.	Питання 1. Завдання матеріально-технічного забезпечення заходів Цивільного захисту. Органи та служби, які їх виконують. Заходи, що виконуються адміністрацією суб'єкта господарювання (СГ) завчасно з метою створення умов для виживання населення, яке може опинитися у зонах лиха та осередках ураження.	4
4.2.	Питання 2. Порядок та загальні принципи створення, використання і поповнення запасів регіональних і місцевих матеріальних резервів.	9
4.3	Питання 3. Заходи щодо задоволення мінімуму життєвих потреб населення, яке постраждало від надзвичайних ситуацій, і реалізація його соціальних гарантій на період проведення рятувальних та інших невідкладних робіт	12
4.3.1	Забезпечення продовольством та господарчо-питним водопостачанням.	12
4.3.2	Забезпечення предметами першої необхідності	15
4.3.3	Забезпечення житлом та комунальними послугами	16
4.3.4	Працевлаштування евакуйованих	17
4.3.5	Торгівельно-побутове обслуговування	17
4.3.6	Медичне забезпечення	19
4.3.7	Заходи у випадку проявів тероризму	20
4.3.8	Відновлення функціонування систем життєзабезпечення по часовим схемам	21
4.3.9	Надання допомоги населенню постраждалих районів	21
5.	Заклучна частина	22
6.	Список термінів та скорочень	23
7.	Література	24

Вступ

Державна політика у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру здійснюється на принципах пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей і довкілля та безумовного надання переваги раціональній і превентивній безпеці.

Враховуючи, що рівень зносу обладнання більшості промислових підприємств наближається до критичного, кількість випадків виникнення аварій постійно збільшується. Матеріально-технічна база більшості підприємств у країні застаріла.

Аналіз стану основних фондів та технічного стану обладнання газопроводів показує, що значна їх частина введена в експлуатацію більше 25-30 років тому, практично виробила свій ресурс і без вжиття заходів по їх відновленню найближчим часом може привести до значного підвищення аварійності в цій галузі економіки. Безпечній експлуатації газопроводів зашкоджує порушення охоронних зон.

Велика зношеність обладнання та зовнішніх мереж на об'єктах житлово-комунального господарства. Окремі мережі водопостачання та водовідведення повністю відпрацювали свій ресурс і підлягають терміновій заміні. Аналогічна ситуація спостерігається на об'єктах теплопостачання.

З кожним роком збільшується кількість природних катаклізмів, які супроводжуються значними матеріальними збитками.

Аналіз надзвичайних ситуацій свідчить, що їх загальна кількість за останні роки не зменшується, а навпаки – збільшується.

Наявність матеріального резерву всіх рівнів дозволяє аварійно-відновлювальним силам своєчасно виконати заходи, спрямовані на запобігання, ліквідацію надзвичайних ситуацій, надання термінової допомоги постраждалому населенню.

Враховуючи вимоги частини *третьої статті 98 Кодексу цивільного захисту України КМУ* було затверджено *Порядок створення та використання матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій*.

Вищевказане дає змогу зробити висновок, що створення матеріального резерву є життєво необхідним, оскільки забезпечує матеріальну основу для оперативного проведення першочергових робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення зниження матеріальних збитків та зменшення кількості можливих втрат населення.

Перше питання

Завдання матеріально-технічного забезпечення заходів Цивільного захисту. Органи та служби, які їх виконують.

Заходи, що виконуються адміністрацією суб'єкта господарювання (СГ) завчасно з метою створення умов для виживання населення, яке може опинитися у зонах лиха та осередках ураження.

Організація життєзабезпечення населення в екстремальних умовах є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов життя, здоров'я і працездатності людей.

Комплекс заходів включає:

- управління діяльністю робітників та службовців, всього населення при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій;
- захист населення та територій від наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха;
- забезпечення населення питною водою, продовольчими товарами і предметами першої необхідності;
- захист продовольства, харчової сировини, фуражу, джерел води від радіаційного, хімічного та біологічного зараження (забруднення);
- житлове забезпечення і працевлаштування;
- комунально-побутове обслуговування;
- медичне обслуговування;
- навчання населення способам захисту і діям в умовах надзвичайних ситуацій;
- розробка і своєчасне введення режимів діяльності в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження;
- санітарну обробку;
- знезараження(обеззараження) території, споруд, транспортних засобів, обладнання, сировини, матеріалів і готової продукції;
- підготовка сил та засобів і ведення рятувальних та інших невідкладних робіт в районах лиха та осередках безпосереднього ураження;
- забезпечення населення інформацією про характер і рівень небезпеки, порядок поведінки;
- морально-психологічну підготовку та заходи щодо підтримування високої психологічної стійкості людей в екстремальних умовах;
- заходи, спрямовані на попередження, запобігання або ослаблення несприятливих для людей екологічних наслідків НС і інші заходи.

Виконання всіх цих заходів організовується виконавчою владою регіонального і місцевого рівня та органами управління цивільного захисту відповідно. Безпосередніми виконавцями цих заходів є керівники підприємств, установ і організацій.

Заходи розробляються завчасно, відображаються в планах цивільного захисту щодо реагування на надзвичайні ситуації і виконуються як в період загрози, так і після виникнення надзвичайної ситуації.

Велика увага приділяється завчасному проведенню заходів, особливо щодо захисту продовольства, джерел води і систем водопостачання від зараження, а також послабленню несприятливих для людей наслідків НС. Організація безперебійного забезпечення населення продовольством, питною водою і предметами першої необхідності є одним із головних питань. Їжа, вода, незаражене повітря, а в холодний час і тепло є основними факторами життєдіяльності населення.

Порядок забезпечення населення продовольчими товарами, водою і предметами першої необхідності в умовах надзвичайних ситуацій визначається відповідними постановами Кабінету Міністрів України. Обласні та місцеві органи, особливо служби торгівлі і харчування, є організаторами та виконавцями цього завдання. Вони організують нормоване постачання населенню та особовому складу формувань в умовах надзвичайних ситуацій продовольчих товарів і предметів першої необхідності, а також створюють необхідні запаси їх з довготривалими термінами зберігання.

Враховуючи, що потреба води в районах розселення евакуйованих значно зростає, у безпечній зоні розвивається і вдосконалюється система водопостачання, підтримуються у готовності існуючі джерела води, впроваджуються системи оборотного і послідовного використання води, скорочуються невиробничі витрати користування водою з метою забезпечити значну чисельність населення в умовах пошкодження системи водопостачання. Визначається для кожного району (регіону) необхідна кількість питної води для господарських потреб, планується порядок забезпечення нею різних категорій населення. З метою кращої організації постачання населенню води у необхідних випадках створюється служба водопостачання із завданням координації та контролю за виконанням заходів.

Одним із основних способів захисту продуктів харчування і фуражу є раціональне розміщення запасів і зменшення їх концентрації у категорійних містах. Для збереження резервів продовольства, харчової сировини і матеріальних запасів здійснюється будівництво у безпечній зоні складів і елеваторів, передбачається вивезення запасів із зон можливого катастрофічного затоплення, використання підземного простору – гірничих виробок, соляних шахт, підвалів, природних порожнин.

Надійним способом захисту продовольства, харчової сировини і фуражу є ізоляція їх від зовнішнього середовища шляхом герметизації сховищ і складів, застосування захисної тари і відповідних пакувальних матеріалів. Для захисту продуктів сільського господарства при перевезеннях використовують спеціальні транспортні засоби.

Велике значення має своєчасна підготовка до проведення знезараження продовольства, харчової сировини, в тому числі підготовка лабораторій до проведення контролю за зараженістю продуктів в умовах НС,

укомплектування їх спеціальними приладами і обладнанням, створення і підготовка невоєнізованих формувань по знезараженню.

Комунально-побутове обслуговування населення електроенергією, газом, паливом, іншими видами комунальних і побутових послуг і, звичайно, житлом - виконує міністерство житлово-комунального господарства, побутового обслуговування населення, відповідні організації і підприємства на місцях, а також комунально-технічні служби ЦЗ.

Підприємства побутового обслуговування міст у відповідності до плану ЦЗ вивозять обладнання у безпечну зону (райони розселення) і готують підприємства (організації) для обслуговування населення, особливо для санітарної обробки людей і знезараження одягу, якщо виникла така необхідність (аварії на АЕС, хімічно небезпечних об'єктах).

Першочергова увага приділяється поліпшенню забезпечення населення товарами народного вжитку, житловими умовами і медичним обслуговуванням, умовами праці, а також вирішенню інших актуальних соціальних завдань. Зокрема, передбачається розширення мережі заготівельних пунктів сільськогосподарської продукції, максимальне приближення їх до місць виробництва, створення потужностей щодо переробки і зберігання плодоовочевої продукції безпосередньо у акціонерних товариствах, кооперативах і фермерських господарствах, а також багато інших практичних заходів, які сприяють забезпеченню життєдіяльності населення в умовах надзвичайних ситуацій.

В галузях і особливо на об'єктах господарської діяльності, організація і проведення багатьох заходів здійснюється під керівництвом місцевих органів державної влади і управління. Це стосується, перш за все, заходів всебічної підготовки безпечної зони, організації евакуаційних заходів, навчання населення застосуванню засобів захисту, діям в умовах надзвичайних ситуацій, забезпечення життєдіяльності, включаючи залучення до активної діяльності всього працездатного населення для ліквідації наслідків стихійних лих, аварій і катастроф в тому числі робіт щодо знезараження території, різних споруд і устаткування (обладнання), сировини, матеріалів і готової продукції як на об'єктах, так і в безпечній зоні.

Серед таких заходів є своєчасне забезпечення населення продовольством, питною водою, предметами першої необхідності та комунально-побутовим і медичним обслуговуванням, а також заходи по удосконаленню і підтриманню у готовності засобів розвідки, спостереження і лабораторного контролю, **надійне забезпечення захисту від усіх видів зараження (забруднення) харчової сировини і продуктів харчування, а також джерел води і систем водопостачання.**

Тимчасове розселення громадян у безпечних районах передбачає максимальний захист людей від радіоактивного забруднення, хімічного ураження при аваріях або катастрофах на радіаційно або хімічно небезпечних об'єктах, а також запобігання загибелі людей у випадках катастрофічного затоплення районів його проживання. У місцях розселення звільняються

громадські приміщення для розміщення евакуйованих громадян, готуються (при необхідності) колективні засоби захисту. Якщо сховищ недостатньо, то організовується їх додаткове будівництво, пристосування існуючих підвалів, гірських виробок, для чого залучається усе працездатне населення, в тому числі і евакуйовані.

Життєзабезпечення населення при НС - це сукупність взаємопов'язаних за часом, ресурсами і місцем проведення силами і засобами цивільного захисту заходів, спрямованих на створення і **підтримання умов, мінімально необхідних** для збереження життя і здоров'я людей у зоні НС; на маршрутах евакуації і в місцях розміщення евакуйованих; у карантинних зонах при виникненні епідемій і в зонах бактеріологічного зараження; у містечках, які створюються в польових умовах для розміщення людей.

Матеріально-технічне забезпечення заходів ЦЗ та її сил – це комплекс організаційних, практичних, інженерно-технічних, правових заходів спрямованих на безперебійне постачання органам управління, силам ЦЗ та населенню усіх видів майна та матеріалів, необхідних для ліквідації наслідків НС та життєзабезпечення.

Матеріально-технічне забезпечення заходів ЦЗ організується та здійснюється при НС згідно *плану матеріально-технічного забезпечення*.

Для забезпечення заходів та дій під час виникнення НС відповідними органами виконавчої влади створюється служба матеріально-технічного забезпечення (МТЗ).

З метою першочергового життєзабезпечення постраждалого населення при НС органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування із залученням служб ЦЗ здійснюють:

- висування у зону НС мобільних формувань життєзабезпечення, у тому числі пунктів торгівлі, харчування, водопостачання тощо;
- перерозподіл ресурсів для покриття дефіциту можливостей життєзабезпечення населення на користь зони НС;
- організацію паливно-енергетичного і транспортного забезпечення функціонування систем та об'єктів життєзабезпечення постраждалого населення;
- організацію відновлення функціонування систем і об'єктів першочергового життєзабезпечення населення і виділення для цього необхідних ресурсів, сил і засобів;
- організацію медико-санітарного забезпечення та інші необхідні заходи залежно від чисельності постраждалого населення і ступеню руйнування об'єктів.

Для вирішення завдань рятування людей та надання їм екстреної медичної допомоги існують *аварійно-рятувальні служби*, які мають кваліфіковані кадри та сучасні технічні засоби.

Для забезпечення *гарячим харчуванням та сухими пайками* аварійно-рятувальних формувань, а також постраждалого населення, на підприємствах торгівлі та громадського харчування незалежно від форм власності

створюються мобільні формування – *рухомі пункти харчування (РПХ)* та *рухомі пункти продовольчого постачання (РППП)*, а для забезпечення одягом – *рухомі пункти речового постачання (РППР)*.

В залежності від обсягів і характеру задач, складу і тактико-технічних характеристик засобів технічного оснащення основними тактичними підрозділами мобільних формувань первинного життєзабезпечення населення є: окремий автомобільний батальйон, окремий поїзд, окремий аеромобільний загін. Для цих формувань розроблені мобільні комплекси засобів первинного життєзабезпечення (МКЖ).

Технічне оснащення мобільних формувань повинно забезпечувати їм спроможність оперативно задіяти для вирішення завдань збережені можливості територіальних систем життєзабезпечення та інших необхідних джерел продукції та послуг по тимчасовим схемам функціонування.

Вимоги до мобільних формувань по оперативності їх можливого прибуття в район НС визначаються динамікою втрат постраждалого населення, які викликані відсутністю (запізненням) тих чи інших видів його життєдіяльності, і можуть використовуватися в трьох ешелонах.

Мобільні сили, які використовуються в першому ешелоні, повинні бути спроможні прибути в зону НС та автономно (своїми силами, засобами і ресурсами) вирішувати завдання первинного життєзабезпечення постраждалого населення вже в першу добу після виникнення НС, але не пізніше 16 годин, в другому ешелоні – до завершення першої доби (не пізніше 22 годин), в третьому – на другу добу (не пізніше ніж через 36 годин). Первинне життєзабезпечення повинно здійснюватися силами та засобами, в основному, першого ешелону за нормами не нижче фізіологічних, необхідних для виживання людей в екстремальних умовах, з наступним їх нарощуванням до енергетичних норм та нормативів життєзабезпечення населення під час НС за рахунок можливостей другого та третього ешелонів.

Безпосередньо МТЗ здійснюють начальники служб матеріального, транспортного забезпечення, начальники технічної, медичної, комунально-технічної служби, служб торгівлі і харчування та інших служб ЦЗ.

Керівники підприємств, установ та організацій також є безпосередніми виконавцями цих заходів.

Заходи по життєзабезпеченню населення повинні розроблятися завчасно, виходячи з:

- особливостей району (області) підприємства;
- наявності потенційно-небезпечних об'єктів;
- видів стихійних лих (НС), можливих на території області, району, СГ.

Ці заходи повинні відпрацьовуватися в планах реагування на НС (планах ЦЗ) та виконуватись як у період загрози, так і після виникнення НС у мирний час або в особливий період.

Друге питання

Загальні принципи створення, використання і поповнення регіональних і місцевих запасів матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

На різних рівнях ЄДС ЦЗ створюються такі види резервів: *державний, оперативний, відомчий, регіональний, місцевий та об'єктовий*.

Резерви створюються центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування заздалегідь з метою екстреного використання їх у разі виникнення НС.

Матеріальними резервами є будівельні матеріали, пальне, медикаменти, продовольство, техніка, технічні засоби та інші матеріально-технічні цінності, призначені для проведення невідкладних відновлювальних робіт і заходів, спрямованих на запобігання, ліквідацію НС та їх наслідків.

Матеріальні резерви створюються:

- 1) *Кабінетом Міністрів України – державний резерв* для проведення першочергових робіт з ліквідації наслідків НС та надання термінової допомоги постраждалому населенню;
- 2) *Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) – оперативний резерв* для оперативного реагування на НС та надання термінової невідкладної допомоги постраждалому населенню;
- 3) *Мінагрополітики, Міненергетики та вугільної промисловості, МОЗ, Мінінфраструктури, Мінекономрозвитку та торгівлі, Державне агентство водних ресурсів, Державне агентство лісових ресурсів - відомчий резерв* (за специфікою діяльності) для запобігання НС та ліквідації їх наслідків;
- 4) *обласними, Київською міською, районними державними адміністраціями та виконкомом рад міст обласного значення створюються регіональний та місцевий резерви* для виконання заходів, спрямованих на запобігання, ліквідацію НС та їх наслідків, і надання термінової допомоги постраждалому населенню;
- 5) *суб'єктами господарювання створюються об'єктові резерви (запаси)* для запобігання, ліквідації НС та їх наслідків, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.

Резерви створюються, виходячи з максимальної гіпотетичної (прогнозованої) НС, характерної для конкретної території, галузі, об'єкта, а також передбаченого обсягу робіт з ліквідації її наслідків.

Номенклатура та обсяги резерву оперативного, відомчого, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів погоджуються з ДСНС і затверджуються головами комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та НС відповідного рівня ЄДС ЦЗ.

Створення, утримання та поповнення резервів здійснюється:

- *оперативного* – за рахунок коштів державного бюджету через ДСНС;

- *відомчого* – за рахунок коштів державного бюджету через відповідні центральні органи виконавчої влади;
- *регіонального та місцевого* – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- *об'єктового* – за рахунок власних коштів підприємств.

Створення, утримання та поповнення резервів усіх рівнів може здійснюватися також за рахунок добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян і інших не заборонених законодавством джерел.

Матеріальні цінності, які поставляються в резерв, повинні мати сертифікат відповідності на весь нормативний термін їх зберігання.

Резерви розміщуються на об'єктах, призначених або пристосованих для їх зберігання, а також на складах і базах підприємств за рішенням керівників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконкомів рад міст обласного підпорядкування та керівників підприємств з урахуванням їх оперативної доставки до можливих зон НС.

Зберігання та облік резервів здійснюється згідно з нормативно-правовими актами.

Накопичення резервів здійснюється за встановленими нормами та відповідно до річних графіків, затверджених керівниками центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконкомів рад міст обласного підпорядкування та керівниками підприємств.

Поповнення резервів, які були використані під час ліквідації НС, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у відповідних бюджетах на їх створення і накопичення, та за рахунок власних коштів підприємств.

Резерви використовуються тільки для:

- здійснення запобіжних заходів у разі загрози виникнення НС;
- ліквідації НС та їх наслідків;
- проведення невідкладних відновлювальних робіт;
- надання громадянам, постраждалим від наслідків НС, одноразової матеріальної допомоги для забезпечення їх життєдіяльності;
- розгортання та утримання тимчасових пунктів проживання і харчування постраждалих громадян.

Державний резерв залучається для ліквідації наслідків НС на території держави за рішенням Кабінету Міністрів України.

Оперативний резерв залучається для ліквідації наслідків НС на території держави за рішенням Голови ДСНС.

Відомчий резерв залучається для ліквідації наслідків НС на об'єктах відповідних галузей господарювання за рішенням їх керівників.

Регіональні, місцеві та об'єктові резерви залучаються для ліквідації наслідків НС відповідно до її рівня на відповідних територіях та розташованих на них об'єктах.

У разі недостатньої наявності резерву відповідного рівня (регіонального, місцевого та об'єктового) чи повного його використання залучаються резерви наступного вищого рівня.

Залучення резервів здійснюється за рішенням керівників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконкомів рад, керівників підприємств, до компетенції яких належить створення, утримання та поповнення відповідних резервів.

Використання матеріально-технічних цінностей з резервів здійснюється за рішенням керівників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконкомів рад міст обласного підпорядкування та керівників підприємств.

Відповідальність за створення та накопичення резервів, контроль за їх наявністю, станом та використанням покладається на керівників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконкомів рад та керівників підприємств.

ДСНС здійснює методичне керівництво і контроль за створенням, зберіганням, використанням та поповненням оперативного, відомчих, регіональних, місцевих та об'єктових резервів для запобігання, ліквідації НС та їх наслідків.

Третє питання

Заходи щодо задоволення мінімуму життєвих потреб населення, яке постраждало від надзвичайних ситуацій, і реалізація його соціальних гарантій на період проведення рятувальних та інших невідкладних робіт

У випадку можливого обмеження в товарних ресурсах та послугах, вводиться нормоване забезпечення ними населення. Норми споживання товарів та послуг встановлюються диференційовано в залежності від регіону, масштабів НС з урахуванням наявності запасів засобів життєзабезпечення.

3.1. Забезпечення продовольством та господарчо-питним водопостачанням

Населення, яке постраждало в зоні НС забезпечується продуктами харчування або гарячою їжею через уцілілу мережу продовольчих магазинів та підприємств громадського харчування, а при їх відсутності або недостатньої міцності, розгортаються рухомі пункти або тимчасові пункти харчування з приготуванням їжі на простих вогнищах. При неможливості забезпечити гарячим харчуванням рухомі пункти продовольчого забезпечення організують видачу сухих пайків.

Забезпечення гарячим харчуванням та сухими пайками особового складу аварійно-рятувальних служб та поранених на збірно-сортувальних пунктах здійснюється рухомими пунктами харчування та продовольчого забезпечення, а ті, які знаходяться в лікарнях, – з їх власних пунктів харчування.

Персонал працюючих змін суб'єктів господарювання отримує гаряче харчування в їдальнях цих суб'єктів.

Забезпечення евакуйованих (відселених) продуктами харчування в місцях розселення здійснюється через місцеву мережу продовольчих магазинів та підприємств загального харчування.

Забезпечення продуктами харчування здійснюється за рахунок поточних запасів та спеціально створених резервів цих продуктів на базах та складах. Обсяги вказаних резервів продуктів (з розрахунку на 1000 чоловік) показані в таблиці:

№ з/п	Найменування продуктів харчування	Обсяг запасів, т
1	Хліб та хлібобулочні вироби (в перера-у на	24.1
2	Крупа та макаронні вироби	3.3
3	Цукор та кондитерські вироби	3.24
4	Сіль	1.2
5	Чай	0.06

У
випадку

виникнення НС необхідно передбачити вивіз товарних запасів в заміську зону, для чого:

- провести рекогносцировку районів евакуації місць можливого розміщення запасів продовольства, визначити та обстежити складські приміщення та отримати ордер на використання їх під час виникнення НС та вивозі запасів продовольства;

- мати розрахунок на необхідний транспорт та визначити порядок вивозу запасів продовольства.

Норму та асортимент продуктів, які відпускаються на одного чоловіка на добу, визначають місцеві органи державної виконавчої влади та місцеві органи самоврядування, виходячи з наявності запасів продуктів харчування. Використання обмежується фізіологічними потребами, енергетичними витратами та віковими особливостями. Виходячи з цього, розроблені примірні норми добового пайку на 1 чоловіка і повинні забезпечувати середні енергетичні потреби і складати:

для чоловіків і жінок, віком від 20 до 39 років – 2600 ккал/добу;

для чоловіків і жінок, віком старше 39 років – норма зменшується на 5 % через кожні 10 років, а старше 60 років – на 10 %;

для пенсіонерів і дітей – 1600 ккал/добу.

Середній розрахунок добової норми забезпечення основними продуктами харчування на одного чоловіка приведений в таблиці:

№ з/п	Найменування продуктів харчування	Норма забезпечення,
1	Хліб та хлібобулочні вироби (в перерахунку на	590
2	Крупа та макаронні вироби	55
3	Крупа та макаронні вироби	54
4	М'ясо та м'ясопродукти	43
5	Риба та рибпродукти	22
6	Молоко та молочні продукти	246
7	Жири	27
8	Картопля та овочі	280
9	Сіль	20
10	Чай	1

Добові норми продовольства, які закладаються на пунктах управління та в притулках (сховищах) на випадок виникнення НС в перерахунку на одного чоловіка наведені в таблиці:

№ з/п	Найменування продуктів харчування	Одиниця виміру	Норма для пунктів управління	Норма для притулків (сховищ)
1	Сухарі	Грам	300	300

2	Крупа, макарони	Грам	350	
3	Консерви м'ясні	Грам	120/100	170/250
4	Масло тваринне	Грам	50	
5	Молоко сухе	Грам	25	
6	Цукор-рафінад	Грам	75	50
7	Чай	Грам	2	
8	Сухофрукти	Грам	15	
9	Сік плодово-	Грам	100	
10	Овочі	Грам	450	
11	Сіль харчова	Грам	20	
12	Томат-паста	Грам	10	
13	Лавровий лист	Грам	0.1	
14	Цигарки	пачка	0.5	
15	Сірники	коробка	0.5	

Під час завчасної евакуації населення повинно мати при собі 3-добовий запас продуктів харчування, односторонній запас питної води та предмети першої необхідності.

Набір продуктів харчування повинен бути обмеженим, компактним та висококалорійним. В його склад рекомендується включати сухарі, галети, печиво, консерви м'ясні, риби, овочеві та фруктові, ковбаси копчені, полукопчені, сало, шпик, швидко приготовані концентрати перших, других та третіх страв, чай, цукор, сіль.

Під час планування розвитку матеріально-технічної бази торгівлі загального харчування позаміської зони (району евакуації) необхідно виходити з нормативів, які наведені нижче:

№ з/п	Найменування підприємств	Робочих місць на 1000 чол., які	Норма площі на 1 робоче місце, м ²
1	Підприємства торгівлі продовольчими	2.5	20.5
2	Підприємства змішаної форми	2.0	21.0

Мінімальна добова норма забезпечення водою постраждалого та евакуйованого населення повинна бути не менш **25 л** на чоловіка. Однак при дефіциті питної води, необхідно встановити більш жорсткий питний режим водопостачання, який складає в середньому літрів води на чоловіка на добу. В поняття водопостачання входять: вода **12,5** питна, для приготування їжі, вмивання, санітарно-гігієнічних та господарських потреб:

з/п	Вид водопостачання	режимах, л/чол., на добу		
		1 режим	2 режим	3 режим
1	Для пиття	2.5/5	2.5/5	2.5/5
2	Приготування їжі, вмивання	-	7.5	7.5
3	Забезпечення санітарно-гігієнічних потреб чоловіка та			21
	Всього	2.5/5	10/12.5	31/33.5

Примітка:

1. В чисельнику вказані норми водозабезпечення для дорослих і дітей віком старше 14 років, в знаменнику – для дітей віком до 14 років та матерів, які годують.
2. Водозабезпечення в 1 режимі не повинно продовжуватися більш 5 діб в кліматичних зонах з помірним кліматом. Після цього терміну необхідно перейти на більш ощадливий режим водопостачання.
3. Норми водопостачання 1 чоловіка на добу дані для 2 кліматичної зони. Для 1 зони вводиться коефіцієнт – 1.3, для 3 та 4 зон – 1.6.
4. Для лікувальних потреб додатково до норм, вказаних в таблиці, встановлюють по 5.5 літрів на кожного хворого.
5. Норми водозабезпечення, вказані в таблиці, розраховані на невелику фізичну активність людини. Норма водозабезпечення для пиття людям, які виконують роботи різного ступеню напруженості, встановлюється введенням коефіцієнтів: легкого ступеню – 1.25; середнього – 1.33-1.54; важкого – 1.75.

Вибір режимів водопостачання узгоджується з органами СЕС, які дають заключення про застосування його для водозабезпечення.

3.2. Забезпечення предметами першої необхідності

Забезпечення предметами першої необхідності здійснюється на базі місцевих органів торгівлі, а особового складу аварійно-рятувальних служб – через рухомі пункти речового постачання.

Під час виникнення НС передбачаються заходи щодо рятування та захисту запасів промислових товарів, які знаходяться на базах, складах та магазинах.

Евакуйовані повинні мати з собою комплект верхнього одягу та взуття по сезону, постільну білизну, туалетні приладдя, предмети першої необхідності. Загальна вага їх разом з продуктами харчування та водою - не повинна перевищувати 50кг/чол.

В перелік предметів першої необхідності, якими забезпечується еваконаселення через торгову мережу, входять:

одяг (одяг і білизна, трикотажні вироби, головні убори, всі види панчішно-шкарпеткових виробів, вовняні хустки, тканини взамін одягу);
тканини (вовняні та лляні);

взуття різне;
 посуд, мило, миючі засоби;
 галантерейно-парфумерні вироби (зубна паста, зубна щітка, голки, нитки, гудзики, гребінці, предмети гігієни);
 інші непродовольчі товари (тютюнові вироби, сірники, гас та інше).

3.3. Забезпечення житлом та комунальними послугами

Під час тимчасового розміщення людей, які втратили дах в зоні НС та евакуйованих, необхідно забезпечити житловою площею не менш **2,5 м²** на людину.

В зоні НС люди можуть розміщуватися в збережених суспільних та жилих будівлях, в пристосованих підвалах зруйнованих будівель, в наметових містечках і т.п. Евакуйоване (відселене) населення розміщується в приватних будинках, суспільних спорудах, дачних селищах, оздоровчих таборах, санаторіях, готелях, будинках відпочинку і т.п., а також в тимчасових наметових містечках, вагонах і т.п.

Не допускається розміщення людей в виробничих приміщеннях, на складах, базах, поблизу місць зберігання небезпечних хімічних, вогнебезпечних та вибухонебезпечних матеріалів та інших небезпечних та шкідливих для здоров'я людей речовин.

Підібраний житловий фонд повинен забезпечувати нормальні санітарно-гігієнічні та культурно-побутові умови, мати опалення та водопостачання, місця приготування і прийому їжі та відпочинку.

Для розміщення евакуйованих в будинках без централізованого опалення, необхідно передбачити забезпечення їх твердим паливом (відповідно з встановленими розцінками та добовими нормами):

- для опалення – згідно з займаною житловою площею;
- для виробничих потреб – з кількістю людей, розміщених на даній площі.

Середня норма палива для забезпечення комунально-побутових служб складає 3.2 кг умовного палива

$$E = Q_p / 7000,$$

де Q_p – теплота горіння робочого палива, ккал/кг;

7000 – теплота горіння умовного палива, ккал/кг.

Значення калорійних еквівалентів різних видів палива приведені нижче:

№ з/п	Вид палива	(Q_p ккал/кг	Е
1	Кам'яне вугілля	5000-7000	0.49-1.0
2	Буре вугілля	3500-4500	0.49-0.65
3	Горючі сланці	2300-3000	0.34-0.43
4	Торф	2500-3000	0.36-0.43
5	Дрова (при 33% відносній вологості)	1200-1700 (тис.ккал/куб м)	0.17-0.26 (витрат умовного палива)

Розрахунок потреби робочого палива виконується за формулою:

$$V_p = V_y / E,$$

де: V_p – кількість витраченого палива, т;

V_y – кількість витраченого умовного палива, т;

E – калорійний еквівалент.

Для оперативної оцінки структури евакуйованого населення можна використовувати усереднений показник по групам населення:

№ з/п	Групи населення	Кількість людей (в % від загальної чисельності населення)	Характер необхідної жилої площі для розселення
1	Одиночки	17.5	гуртожиток
2	Сімейні:		Квартири масових типів
	Склад сім'ї 2 чол.	28.0	
	Склад сім'ї 3 чол.	28.0	
	Склад сім'ї 4 чол.	23.0	

3.4. Працевлаштування евакуйованих

Питання працевлаштування прибулих в район евакуації осіб повинні вирішуватися евакоприймальною комісією сумісно з місцевими органами влади, виходячи з наявності робочих місць в позаміській зоні.

В першу чергу наявні ресурси слід залучати до обладнання житла, створення об'єктів соціально-культурного обслуговування та інше.

В зв'язку з недостатньою наявністю навчальної бази необхідно передбачити організацію навчального процесу у вільних приміщеннях суспільного та культурно-побутового закладу, застосувавши їх до навчальних класів. При цьому заняття організуються в декілька змін.

Доукомплектування навчальних закладів та органів освіти, в т.ч., які розгортаються, проводиться за рахунок евакуйованих робітників. Узгодження питань організації навчального процесу повинні здійснювати органи освіти та евакокомісії.

3.5. Торгівельно-побутове обслуговування

Торгівельно-побутове обслуговування евакуйованих здійснюється через місцеві торговельні організації, систему загального харчування та побутового обслуговування, а також шляхом розширення та збільшення

пропускної спроможності сільської системи матеріального забезпечення за рахунок органів робочого постачання.

Норми торгівельно-побутового обслуговування приведені нижче:

№ з\п	Найменування нормативів	Одиниця виміру	Норми та нормативи
	I. Торгівля (нормативи забезпечення торг. площею) Норматив забезпечення торгівельною площею: - Магазини (всього) місто/село - Продовольчі магазини - Непродовольчі магазини - Ринки - Рухомий пункт продовольчого постачання - Рухомий пункт речового постачання	м ² /на 1000чол. -“ - -“ - -“ - 1 пункт 1 пункт	230/315 100 200 18 Видати 5000 сухих пайків за 10 год. роботи Видати 1500 комплектів одягу за 10 год. роботи
	II. Громадське харчування. Нормативи забезпечення підприємств Громадське харчування (місто/село) - на підприємствах загальнодоступної системи харчування - при загальноосвітніх школах - при вищих навчальних закладах - рухомий пункт харчування	Місць на 1000 чол. -“ - -“ - 1 пункт	40/39 350 200-330 Приготувати, видати їжу на 1200 чол. за 10 год. роботи
	III. Побутове обслуговування. - підприємства комунально-побутового обслуговування	кг білизни/зміну на 1000 чол. -“ -	20 40 1.2

- пральня	- " -	2.3
самообслуговування	місць на 7	
- фабрика пральна	1000 чол.	
- хімчистка		
самообслуговування		
- фабрика хімчистки		
- лазні		

3.6. Медичне забезпечення

Медичне забезпечення під час НС повинно включати:

- надання всіх видів медичної допомоги потерпілим від радіоактивних, НХР, бактеріальних засобів, дій стихійних лих, аварій та катастроф;
- проведення йодної (або спеціальної) профілактики;
- медичне обстеження та облік осіб, які отримали дозу опромінення більш 25 бер;
- шпиталізацію та облік осіб, які отримали сумарне опромінення більше 100 бер, або опромінення щитовидної залози радіонуклідним йодом більш 250 бер;
- медичне обстеження евакуації;
- амбулаторне обстеження та лікування в районах евакуації осіб, які потерпіли від іонізуючого опромінення з перевищенням гранично допустимих опромінь та отриманих травм та поранень різного ступеня тяжкості.

Медичне забезпечення в позаміській зоні необхідно здійснювати через діючу систему лікарень та медпунктів сільської місцевості, які розширюються за рахунок медико-санітарних частин та органів охорони здоров'я, евакуйованих об'єктів, а також розгортання лікувальних закладів в будівлях громадського призначення.

Медичне забезпечення на маршрутах евакуації організовується силами медичної служби евакуйованих об'єктів шляхом розгортання під час евакуації стаціонарних та пересувних медичних постів та бригад.

Нормативи по медичному забезпеченню приведені в таблиці:

№ з/п	Найменування нормативів	Одиниця виміру	Норми та нормативи
1	2	3	4
1.	Забезпечення лікувальними закладами	койок на 10000 чол.	143.5
2.	Забезпечення амбулаторно-поклінічними закладами	чол.	255.0
3.	Забезпечення аптеками	тис. чол. на 1 аптеку	8.6
4.	Забезпечення лікарями	на 10000 чол.	48.5

5.	Забезпечення медперсоналом середнім	на 10000 чол.	162.5
----	-------------------------------------	---------------	-------

Постраждалому населенню і рятувальникам медична допомога та забезпечення ліками здійснюється *безкоштовно*.

Санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи в зоні НС та районі розселення евакуйованого населення проводяться з метою створення відповідних умов праці, побуту, збереження здоров'я, підтримання працездатності та лікування і тимчасового розселення та включають:

- проведення забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя постраждалого та евакуйованого населення та сил реагування в зоні НС, в місцях санітарного нагляду за умовами виробничої діяльності, участь в визначенні доцільних режимів роботи і поведінки населення та сил в умовах забруднення;

- проведення санітарного нагляду за виконанням норм та правил розміщення, харчування, водопостачання, прально-лазневого обслуговування населення і сил, захоронення загиблих та померлих людей та тварин;

- проведення гігієнічної експертизи продовольства та питної води на стаціонарних та тимчасових підприємствах торгівлі, і громадського харчування, в т.ч., і пересувних пунктах, а також на вуличних точках, обслуговування населення та формування в зоні НС і місцях тимчасового розселення;

- проведення контролю за повнотою та якістю санітарної обробки населення і сил;

- контроль за станом навколишнього природного середовища;

- ведення експрес-визначення радіоактивних і НХР в повітрі, на ґрунті, в воді відкритих водоймищ та в розвідній системі водогону;

- виявлення об'єктів, які усугубляють погіршену санітарно-епідемічну обстановку, та встановлення постійного спостереження за ними;

- визначення екстрених заходів щодо забезпечення населення доброякісною водою та припинення викидів неочищених стічних вод при виході з ладу водогінних та каналізаційних систем.

3.7. Заходи у випадку проявів тероризму

Велика імовірність реалізації терористичних актів існує у великих техногенно-навантажених місцях, на безлічі потенційно - небезпечних об'єктів, де є можливості швидко та порівняно просто ініціювати надзвичайну ситуацію, яка буде супроводжуватися значними негативними наслідками.

В місті Дніпро до вірогідних об'єктів проведення терористичних актів відносяться:

- ПАТ «ЄВРАЗ ДМЗ»;

- ЗАТ «Дніпропетровський олійно-екстрактний завод»;

- ПАТ «Дніпропетровський холодокомбінат»;

- ПАТ «Інтерпайп НТЗ»;

- ТОВ «Нафтоторгівельні заправки» та інші.

Можливість проведення терористичного акту на цих об'єктах може привести до порушень функціонування об'єктів підприємства. Метою проявів тероризму на території міста може бути:

- руйнування техногенно-небезпечного об'єкта з якомога більшими наслідками, з нанесенням великих збитків об'єктам підприємства, з людськими жертвами, викликом паніки серед працівників підприємства та членів їх сімей;

- захоплення техногенно-небезпечного об'єкта із загрозою його знищення та висуванням терористами вимог до керівництва підприємства, міста чи країни. З прийняттям рішення про термінову евакуацію населення евакуаційна комісія підприємства уточнює план евакуації, визначає склад сил та засобів, що будуть задіяні в її проведенні, узгоджує свої дії зі штабом антитерористичної операції та приступає до оповіщення працівників підприємства у визначеному районі. Місця збору працівників підприємства, посадки на автотранспорт корегуються у відповідності до обстановки.

В іншому випадку порядок евакуації та надання допомоги буде проводитись відповідно до плану.

3.8. Відновлення функціонування систем життєзабезпечення по часовим схемам

Відновлення об'єктів життєзабезпечення постраждалого та евакуйованого населення здійснюється методами тимчасового відновлення (по часовим схемам). До цих робіт відносяться:

- відновлення руху всіх видів транспорту та комунікацій, в. ч. і внутрішньо-міських, в межах життєзабезпечення на достатньому рівні;

- відновлення енергетичних, газових, водопровідних, опалювальних та каналізаційних систем;

- відновлення житла, комунально-побутового обслуговування населення, медичних закладів, торгівлі та громадського харчування та інших об'єктів життєзабезпечення;

- відновлення ліній і систем зв'язку, оповіщення та інформації населення;

- відновлення або обладнання майданчиків для зберігання уцілілих та матеріальних цінностей, які надходять;

- відновлення системи захисту населення.

3.9 Надання допомоги населенню постраждалих районів

Надання допомоги населенню постраждалих районів від НС здійснюється за рахунок резервних фондів фінансових та матеріальних ресурсів, позабюджетних фондів, страхових виплат, гуманітарної допомоги від Уряду, організацій, фондів та окремих громадян нашої держави, закордонних держав та міжнародних організацій та фондів.

Надання матеріальної та фінансової допомоги постраждалим і сім'ям загиблих та померлих направляється на:

- компенсацію збитків, заподіяних здоров'ю та майну громадян внаслідок НС;
- виплату одночасної допомоги постраждалим, сім'ям загиблих та померлих;
- виплату страховок;
- оформлення та виплату пенсій по інвалідності;
- допомогу у випадку втрати годувальника;
- забезпечення продуктами харчування, одягом, предметами першої необхідності;
- розподіл гуманітарної допомоги;
- виділення пільгових кредитів та забезпечення будівельними матеріалами для ремонту та відновлення квартир і власних споруд;
- надання допомоги в організації похорон загиблих і померлих внаслідок НС;
- забезпечення безкоштовною медичною допомогою та ліками;
- надання невідкладної психологічної допомоги.

З метою здійснення комплексу заходів щодо запобігання та реагування на НС техногенного та природного характеру, забезпечення взаємодії органів управління у цій сфері, сил і засобів, призначених для запобігання НС техногенного та природного характеру і реагування на них, рішенням Дніпропетровської міської ради Виконавчого комітету №164 від 14.06.2007 «Про реорганізацію служб Цивільного захисту (ЦО) створено служби цивільного захисту міста, а саме:

- служба ЦЗ охорони громадського порядку на базі Дніпровського міського управління УМВС України в Дніпропетровській області;
- протипожежна службу ЦЗ на базі Дніпровського міського управління ГУ ДСНС України в Дніпропетровській області;
- служба ЦЗ зв'язку та оповіщення на базі Центру технічної експлуатації місцевого телефонного зв'язку ВАТ «Укртелеком»;
- служба ЦЗ торгівлі, харчування, матеріального забезпечення та надання побутових послуг населенню – на базі департаменту споживчого ринку і сфери послуг Дніпропетровської міської ради;
- медична служба ЦЗ – на базі департаменту охорони здоров'я Дніпропетровської міської ради;
- служба ЦЗ автотранспортного та технічного забезпечення – на базі департаменту транспорту та зв'язку Дніпропетровської міської ради.

Заключна частина

Організація життєзабезпечення населення, яке постраждало внаслідок НС техногенного та природного характеру, в основному регламентована нормативно-правовими актами, якими розмежовані та чітко визначені обов'язки, повноваження органів управління центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання.

Ефективність організації життєзабезпечення залежить від неухильного дотримання чинного законодавства.

Результатом виконання чинного законодавства має стати створення оперативного, відомчого, регіонального, місцевого та об'єктових матеріальних резервів з метою використання їх у разі загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, ліквідації цих надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Список термінів та скорочень:

- матеріальний резерв — запас будівельних і пально-мастильних матеріалів, лікарських засобів та виробів медичного призначення, продовольства, техніки, технічних засобів та інших матеріальних цінностей (далі — матеріальні цінності), призначених для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, надання допомоги постраждалому населенню, проведення невідкладних відновлювальних робіт і заходів;
- номенклатура матеріальних резервів (далі — номенклатура) — обґрунтований і затверджений у встановленому порядку перелік матеріальних цінностей;
- НС - надзвичайна ситуація;
- АЕС - атомна електростанція;
- МТЗ - матеріально-технічне забезпечення;
- ЦЗ - цивільний захист;
- НХР - небезпечно - хімічна речовина;
- ДСМК - Державна служба медицини катастроф;
- ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Література

1. Від 02.10.2012 № 5403-VI «Кодекс цивільного захисту України».

2. Закони України:

- від 24.01.1997 № 15/97 «Про державний матеріальний резерв» (із змінами від 01.12.2006 №424-У);
- від 24.02.1994 № 4004 «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

3. Постанови Кабінету Міністрів України:

- від 30.09.2015 № 775 «Про затвердження Порядку створення та використання матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій»;
- від 19.08.2002 № 1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту»;
- від 26.06.2013 № 444 «Про Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях»;
- від 30.10.2013 № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації населення у разі загрози виникнення або виникнення НС техногенного або природного характеру» *Порядок доповнено додатком згідно з Постановою КМ [№ 905 від 30.11.2016](#)*;
- від 08.07.2015 № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».

4. Методична література:

1. Методичний посібник «Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій». Том 1-8. Всеукраїнський науково-дослідний інститут ЦЗ населення і територій. Київ. 2010-2014.